

❁ סימן ח ❁

איסור לקיטת המן בשבת

והמסתעף לדיני הוצאה מרשות לרשות וחצי שיעור במלאכת הוצאה

א. מחלוקת תוספות והרמב"ן במהות ההוצאה שבלקיטת המן ❖ שני איסורים בפסוק זה: יציאה חוץ לתחום ומלאכת הוצאה ❖ האם הלימוד הוא מהוצאת הכלי ללקוט המן או מהכנסת המן לבתיהם ❖ ב. קושיית אדמו"ר ה'פני מנחם' באיסור לקיטת המן בשבת ❖ הרי היו יכולים ללקוט ולהכניס פחות משיעור כגורגרת והממעט לא החסיר ❖ אין לתרוץ שהכנסת חצי שיעור אסורה מן התורה כיון שלא שייך במציאות 'חצי' לאצטרופי ❖ לאחר שהמן נתרבה לשיעור עומר לא שייך 'חצי' לאצטרופי ❖ לא היה שייך צירוף אוכל חוץ מהמן ❖ ג. האם שייך בהוצאת המן איסור חצי שיעור ❖ טעם האיסור ד'חצי' לאצטרופי - סימן או סיבה, ונפקא מינה כש'בפועל' לא חצי לאצטרופי ❖ תמיהת ה'פני מנחם' רק לסוברים ש'חצי' לאצטרופי הוא סיבה, שכן לסוברים שהוא סימן אתי שפיר לאסור הוצאת המן ❖ אם יש לחלק שבאיסורי גברא לא שייך הטעם 'חצי' לאצטרופי לסוברים שהוא 'סימן' ❖ נידון האחרונים אם שייך חצי שיעור במלאכות שבת כיון שאין בו חשיבות מלאכה ❖ המתירים חצי שיעור במלאכות שבת הוא משום שסוברים ש'חצי' לאצטרופי הוא סימן ❖ רק לפי הצד ש'חצי' לאצטרופי הוא 'סיבה', בעינן שלא תהא חצי לאצטרופי בפועל ❖ ד. הוציא פחות מגורגרת, ותפח לכגורגרת ❖ ראה דאף כשלכסוף יתפח לכגורגרת, אינו נחשב הוצאת שיעור ❖ חילוק דבמן עומד הוא לתפוח ונחשב שהוציא כשיעור ❖ דחיית החילוק, שאין זו 'תפיחה' אלא תוספת דבר חדש בדרך נס ❖ ה. בדין 'אחשביה' בהוצאה ❖ בשעורי הוצאה נתחדש חילוק דין שהמצניע לזרע חייב משום ד'אחשביה' שיטת הנצי"ב מוולוז'ין שלגבי שיעור הוצאה לאכילה לא מהני 'מצניע' ❖ להרשב"א אין מועיל 'אחשביה' בפחות מכשיעור רק משום שבטלה דעתו ❖ תליא בחקירת הגר"מ זעמבא הי"ד בשיעור כגורגרת באוכלין אם הוא 'חשיבות' או הלכה ❖ בהוצאת המן אין דעתו בטלה ❖ הוצאה זו נחשבת כהוצאה לזרע ולא כהוצאה לאכילה ❖ ו. הוצאת 'עני' והוצאת 'עשיר' ❖ תליית מחלוקת התוספות והרמב"ן בפירושם במשנה ד'יציאות השבת שתיים שהן ארבע' ❖ לחייב בהוצאה והכנסה בין של עני ובין של עשיר נצרך לשני לימודים, משום שההוצאה מלאכה גרועה ❖ מאי נפקותא במקום עמידת האדם המוציא וחידוש הפני יהושע ד'עני' ו'עשיר' הם שתי מהויות של הוצאה ❖ לקיטת מן - הוצאת הכלי של העני, תרומת המשכן - הוצאת עשיר והשלמת מלאכתו ❖ ז. מחלוקת הרמב"ן והתוספות בהוצאה במן לשיטתם בהוצאת עני ועשיר ❖ התוספות לשיטתם הוכרחו לבאר שהמלאכה במן היתה הוצאת הכלי ❖ רמז המשנה ליסוד זה בלשון 'יציאות' ולא 'הוצאות' ❖ הרמב"ן לשיטתו שאין לחלק בין עני לעשיר, ההוצאה היתה במן עצמו ❖ לתוספות במן ההוצאה היתה בכלי ולפי זה יש הבדל בין עני לעשיר, ולרמב"ן ההוצאה היתה במן עצמו ולפי זה אין הבדל

א. מחלוקת תוספות והרמב"ן במהות ההוצאה שבלקיטת המן

זה למדנו שני איסורי שבת: איסור יציאה מחוץ לתחום, ומלאכת הוצאה. פשוטו של מקרא 'אל יצא איש ממקומו', מלמד את איסור יציאת האדם חוץ למקומו, כלומר, יציאת האדם מ'חוץ לתחומו'. ועוד דרשו בגמרא מ'אל יצא', איסור מלאכת הוצאת חפצים מרשות לרשות [ובסיבת הדבר דדרשינן מקרא זה גם על מלאכת הוצאה, עיין ברמב"ן (ס) שהאריך לבאר בזה].

שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי (שמות טז, כט)

איסור יציאה ואיסור הוצאה

שני איסורים בפסוק זה: יציאה חוץ לתחום ומלאכת הוצאה

בפרשתנו (שמות טז, כט) 'שבו איש תחתיו, אל יצא איש ממקומו ביום השביעי'. ובעירובין (י:) אמרו, שממקרא

איסור הוצאה או הכנסה

האם הלימוד הוא מהוצאת הכלי ללקוט המן או מהכנסת המן לבתיהם

שאת הכלי הוציאו מרשות היחיד - היינו מבתיהם, לרשות הרבים - מקום ירידת המן.

אולם הרמב"ן (סס) מפרש, דכיון שהזהירם משה רבינו שלא יצאו ללקט את המן, הרי למדנו מכך שבעצם לקיטת המן יש איסור, ובעל כרחך שהאיסור הוא מלאכת הוצאה. נמצינו למדים מדברי הרמב"ן, שמלאכת ההוצאה שבלקיטת המן, היתה איסור הכנסה, בהכנסת המן מרשות הרבים לבתיהם, ולא ליציאה מביתם עם הכלי ללקוט את המן.^א

הראשונים בעירובין (סס) פירשו בשתי דרכים כיצד למדו מלאכת הוצאה מפסוק זה. **התוספות** (ד"ה לאו שנימן) פירשו, שכוונת המקרא היא שאל יצא איש עם כליו ללקוט את המן. לפי זה, מלאכת ההוצאה שבלקיטת המן היתה כבר בעצם היציאה מהמחנה, והיינו איסור הוצאה, שעוברים בו בהוצאת הכלי שבו הם נתנו את המן שלקטו.

ב. קושיית אדאמו"ר ה'פני מנחם' באיסור לקיטת המן בשבת

בפסוק (שמות טז, יח) לענין לקיטת המן, 'וימודו בעומר, ולא העדיף המרבה, והממעט לא החסיר, איש לפי אכלו לקטו', נמצא שגם אדם שלקט גרגיר אחד של מן, בבואו לביתו נהפך גרגיר זה להיות כמידת עומר. ואם כן לכאורה שפיר ישנה אפשרות ללקוט את המן בשבת, בלא לעבור על איסור מלאכת הוצאה בשבת, על ידי שילקטו גרגירים פחות משיעור כגורגרת, ובבואם לביתם תגדל כמות המן לשיעור עומר לגולגולת.^ב

איסור מדין חצי שיעור

אין לתרץ שהכנסת חצי שיעור אסורה מן התורה כיון שלא שייך במציאות 'חצי לאצטרופי'

הוספה אדאמו"ר זצ"ל, שאין לתרץ ולומר שהאיסור היה משום ש'חצי שיעור

לקיטה פחות מכגורגרת

הלא היו יכולים ללקוט ולהכניס פחות משיעור כגורגרת והממעט לא החסיר

אדאמו"ר ה'פני מנחם' זצ"ל הקשה קושיא נפלאה נלשיטת הרמב"ן דהמלאכה שהיתה בלקיטת המן היא הכנסתו מרשות הרבים לרשות היחיד, הרי השיעור האסור במלאכת הוצאה באוכלין, הוא 'כגורגרת', כמבואר בגמרא (סוכה ו). שנרמז בפסוק 'ארץ חיטה ושעורה' וגו', 'תאנה - כגורגרת להוצאת שבת'. ומבואר בגמרא (סס) דהוא מכלל השיעורים שנמסרו למשה מסיני. וכן מבואר בהרבה משניות במסכת שבת (ע"י שס ע"ב), דשיעור הוצאת אוכלין הוא כגורגרת.

צורת המן היתה כמין זרעים, ככתוב (נמדנז יא, ז) 'והמן כזרע גד הוא'. ומבואר

א. **בהמשך הדברים**, יבואר באופן נפלא שמחלוקת הרמב"ן והתוספות היא לשיטתייהו במחלוקת אחרת. ב. **אכן**, זאת אין להקשות שהיו יכולים ללקוט בכמה פעמים פחות פחות משיעור, עד שיתלקט הכל לשיעור. שהרי מפורש בגמרא שבת (פ), ד'המוציא פחות משיעור וחזר והוציא פחות משיעור,

לככותבת, בכהאי גוונא אין איסור חצי שיעור מן התורה.

מעשה הלא מיד כשהניח את גרגיר המן בביתו, נתרבתה הכמות להיות שיעור של 'עומר לגולגולת', כמבואר במקרא ד'הממעט לא החסיר', ומכיון שכבר הושלמה הכמות של עומר לגולגולת בביתו, הלא אין באפשרותו לצרף לו כמות נוספת להשלימו לשיעור 'כגרוגרת', שהרי לאחר שכבר מצא בביתו כדי מידתו, אין באפשרותו להרבות ולהגדיל את הכמות שיש לו בבית, ד'לא העדיף המרבה'. כי אף אם יבוא להרבות, ימצא שחזרה הכמות להיות כמידת עומר. ונמצא דבכהאי גוונא לא שייכת סברת 'חזי לאצטרופי', כי הכמות 'נעולה' ולא ניתן להוסיף עליה, ואם כן אין בו משום איסור חצי שיעור^א.

צירוף מיני אוכלים

לא היה שייך צירוף אוכל חוץ מהמן

אכן יש מקום לדון שעדיין איכא 'חזי לאצטרופי', על ידי שיכניס לביתו מין אחר של אוכלים, ד'המוציא אוכלים כגרוגרת חייב, ומצטרפין זה עם זה' (שם ע"ב), והרי היה בידם להביא מין אחר לביתם. ואם תאמר דכששהו במדבר לא היה להם מינים אחרים של אוכלים, כבר אמרו בגמרא (יומא ע"ב:) שתגרי אומות העולם היו מוכרים להם אוכלים אחרים. אמנם לפי מה שכתבו רש"י (מנחות מה: ד"ה צמדנר

אסור מן התורה' (יומא ע"ב; מולין ס"ט), דדוחק להעמיד את האיסור שהיה בלקיטת המן רק מדין חצי שיעור, מה גם שמקור איסור הוצאה נלמד מכאן ודוחק גדול הוא שייאמר מקור האיסור דווקא באופן שאינו עיקר האיסור, ואינו אסור אלא מדין 'חצי שיעור' [כי בשיעור גרגיר מן אחד אין האיסור מתקיים].

ועוד, שהרי איסור חצי שיעור תלוי הוא במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש (יומא ע"ב), ולדעת ריש לקיש אין איסור חצי שיעור מן התורה אלא מדרבנן.

חזי לאצטרופי

לאחר שהמן נתרבה לשיעור עומר לא שייך 'חזי לאצטרופי'

עוד הוסיף, שגם לשיטת רבי יוחנן יש לטעון טענה מחודדת, דלא שייך כאן איסור חצי שיעור, שהרי מבואר בגמרא (יומא ע"ב) שטעמו דרבי יוחנן לאסור חצי שיעור מן התורה, הוא משום 'דחזי לאצטרופי' - שחצי שיעור זה ראוי להצטרף לחצי שיעור נוסף ולהיות שיעור שלם. ודעת הגאון רבי עקיבא איגר בתשובה (שו"ת קמ"א, קמ"ד) דהיכא שאוכל חצי שיעור של איסור, ואין אפשרות לצרף לחצי שיעור זה עוד חצי שיעור להשלימו לשיעור שלם, אין בזה משום איסור חצי שיעור. וכגון האוכל חצי ככותבת בסוף יום כיפור באופן שכשיגמור את החצי-שיעור לא יהיה עוד שהות לאכול עוד חצי שיעור להשלימו

חייב, ונפסק כן ברמב"ם (שם י"ב, כג). ולכן קושיית אדמו"ר היא מכך שאין כלל צורך ללקוט כשיעור, שהרי אף בלקיטת גרגיר אחד בלבד, מיד בבואו לביתו תגדל כמות המן לשיעור עומר לגולגולת. ג. **אמנם** היה אפשר לומר כי אחר שהתרבתה הכמות בביתו באופן נסי, והתמלאה עד לשיעור עומר לגולגולת, אם בכל זאת יצא וליקט עוד, כאשר בא לביתו מצא שנתמעטה הכמות בביתו כנגד מה שליקט כעת. אלא שאינו מסתבר כלל לומר חידוש כזה.

וּשְׁטַמְ"ק לֹאֵת י; מוֹס' שֶׁ ד"ה קרעו; וְעִי' רש"י ע"ז ה: ד"ה וּבְמִדְנָר כֹּא, ה) וּרְמַב"ם (פיהמ"ש מנחות ד, ג), וְכֵן הֶרְמַב"ן בְּתִירוֹן ב' (דברים כט, ה), שֶׁלֹּא בָּאוּ אוֹתָם הַתְּגָרִים אֲלֵא בִּסּוּף הָאֲרָבֵעִים שָׁנָה כְּשֶׁהָיוּ סְמוּכִים לִישׁוּב, לִפִּי זֶה וְדָאִי נִסְתַּרְתָּ הָאֲפֻשְׁרוֹת לִוְמֵר 'חֲזִי לֵאצְטְרוּפִי' בִּשְׂאֵר מִיְנֵי אוֹכְלִים, וְהִדְרָא קוֹשִׁיין לְדוֹכְתִּיהּ

שֶׁהָיוּ יְכוּלִים לִלְקֹט גִּרְגִיר אַחַד שֶׁל מֶן, וְאֵין בּוֹ 'חֲזִי לֵאצְטְרוּפִי' אִף לֹא מִשְׂאֵר מִיְנֵי אוֹכְלִים, כִּי לֹא הָיוּ לָהֶם אוֹכְלִים אַחֲרִים בְּמִדְבָּר. וּמַחֲמַת שֶׁלֹּא הָיָה שִׁיךְ שִׁמְצִיא עוֹד אוֹכְלִים מִמֵּין אַחֵר לְהַשְׁלִים לְשִׁיעוֹר הוּצָאָה, מִשּׁוּם כֵּן לֹא הִתְחַיֵּב עַל גִּרְגִיר הַמֶּן שֶׁהוּצִיא.

ג. האם שייך בהוצאת המן איסור חצי שיעור

'חזי לאצטרופי' כסימן או סיבה

טעם האיסור ד'חזי לאצטרופי' - סימן או סיבה, ונפקא מינה כש'בפועל' לא חזי לאצטרופי

שֶׁאִם לֹא הָיָה אִיסוּר בַּחֲצִי הַשִּׁיעוֹר, לֹא הָיָה מִצְטָרֵף אֵלָיו חֲצִי שִׁיעוֹר אַחֵר לְהִתְחַיֵּב עַל כּוֹל. וּמִמִּילָא שָׁגַם אִם בְּפוּעַל מִמַּשׁ אֵין אֲפֻשְׁרוֹת לְצַרְפוֹ וּלְהַשְׁלִימוֹ לְשִׁיעוֹר שֶׁלֵּם, יֵשׁ בּוֹ אִיסוּר 'חֲצִי שִׁיעוֹר' מִן הַתּוֹרָה.

ביאור האיסור לסוברים שהוא סימן

תמיהת ה'פני מנחם' רק לסוברים ש'חזי לאצטרופי' הוא סיבה, שכן לסוברים שהוא סימן אתי שפיר לאיסור הוצאת המן

מַעֲתָה, תְּמִיּהַת אֲדָמוֹר זצ"ל לְכַאוּרָה אֵינָה אֲלֵא לְשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֵר, שֶׁ'חֲזִי לֵאצְטְרוּפִי' הוּא סִיבָה עֲצֻמִּית לֵאִיסוּר, וְכֹל שֶׁאֵין אֲפֻשְׁרוֹת בְּפוּעַל ל'חֲזִי לֵאצְטְרוּפִי' אֵין אִיסוּר חֲצִי שִׁיעוֹר. אוֹלֵם לְהִנָּךְ דְּסִבִּירָא לְהוּ דְּלַעוֹלָם חֲצִי שִׁיעוֹר אִיסוּר הוּא מִן הַתּוֹרָה גַּם בְּאֻפֶּן שֶׁבְּפוּעַל לֹא נִיתֵן לְצַרְפוֹ לְשִׁיעוֹר שֶׁלֵּם, אֵין לְהַקְשׁוֹת שֶׁהָיוּ יְכוּלִים לְהַכְנִיס חֲצִי שִׁיעוֹר. כִּי אִף אִם לֹא הִיתָה מִשְׁמַעוֹת לְגִרְגִיר מִן נוֹסֵף שִׁיכְנִיסוּ [שֶׁכֵּן הַכְּמוֹת הִיתָה גְּדוּלָּה מִעֲצָמָה לְשִׁיעוֹר עוֹמֵר] וְגַם לֹא הָיוּ לָהֶם עוֹד מִיְנֵי אוֹכְלִים אַחֲרִים לְצַרֵּף אֶל הַמֶּן, מִכָּל מְקוֹם עֲצָם מַה שֶׁהַכְּנִיסוּ חֲצִי שִׁיעוֹר, כִּבְר אִיסוּר הוּא מִן הַתּוֹרָה וְאֵינוֹ תְּלוּי בִּאֲפֻשְׁרוֹת שֶׁל 'חֲזִי לֵאצְטְרוּפִי'.

הָאֵי חִידוּשָׁא שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֵר דְּלַעִיל, שֶׁכֵּל שֶׁלֹּא שִׁיךְ 'חֲזִי לֵאצְטְרוּפִי' לִיכָא לֵאִיסוּר חֲצִי שִׁיעוֹר מִן הַתּוֹרָה, תְּלוּי הוּא בְּאִשְׁלֵי רַבְרַבִּי, וְנִחְלָקוּ הָרַאשׁוֹנִים וְהָאֲחֵרִים בִּזְהָ [וְעִי' מַה שֶׁמְבֹאֵר בִּזְהָ לְהֵלֵן בְּסִימָן ט, בְּעִנִּין חֲצִי שִׁיעוֹר בְּמִלְאֶכֶת שַׁבָּת, אוֹת ז]. וְכִפִּי מַה שֶׁבִּיָּאֵר לֵן הַגָּאוֹן רַבִּי אֶלְחָנָן וְסֵרְמָן הִי"ד (קִינָן שְׁמוּעוֹת חוֹלִין, לֹאֵת מַה), יִסוּר מַחְלוקָתָם הוּא הָאֵם סִבְרַת 'חֲזִי לֵאצְטְרוּפִי' הוּא 'סִימָן' או 'סִיבָה'. רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֵר דְּסִבִּירָא לִיָּה דְּבִאֻפֶּן שֶׁלֹּא נִיתֵן לְצַרֵּף לוֹ עוֹד חֲצִי שִׁיעוֹר, אֵין אִיסוּר חֲצִי שִׁיעוֹר מִן הַתּוֹרָה, בְּעַל כִּרְחָךְ נִקֵּט ש'חֲזִי לֵאצְטְרוּפִי' הוּא עֲצָם הַסִּיבָה לֵאִיסוּר, שֶׁמַּה שֶׁרְאִוִי חֲצִי שִׁיעוֹר זֶה לְהַצְטָרֵף לְחִיּוּב לְשִׁיעוֹר שֶׁלֵּם, זֶהוּ סִיבָה מִצַּד עֲצָמָה לֵאִיסוּר. אִמְנָם הַחוֹלְקִים עַל חִידוּשׁוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֵר, וְנוֹקְטִים שֶׁאִף אֵין אֲפֻשְׁרוֹת בְּפוּעַל לְהַשְׁלִים אֶת הַשִּׁיעוֹר לְחִיּוּב, עֲדִיין אִיסוּר מִדִּין 'חֲזִי לֵאצְטְרוּפִי', הֵם נִוקְטִים ש'חֲזִי לֵאצְטְרוּפִי' אֵינוֹ אֲלֵא 'סִימָן'. שָׁגַם בַּחֲצִי שִׁיעוֹר יֵשׁ עֲצָמִיּוֹת שֶׁל אִיסוּר. וְטַעַמָּם עִמָּהֶם,

היתר חצי שיעור רק אי הוי 'סימן'

המתירים חצי שיעור במלאכות שבת הוא משום
סוברים ש'חזי לאצטרופי' הוא סימן

אמנם שיטה זו בעל כרחך אזלא עם הסברא ד'חזי לאצטרופי' הוא 'סימן' לכך שגם החצי נאסר ולא 'סיבה' עצמית לאסור את החצי. דאילו היתה זו סיבה עצמית לאיסור מחמת שייתכן שתושלם המלאכה, מאי איכפת לן שאין כאן עכשיו שם 'מלאכה חשובה', הרי סוף סוף ראוי הוא חצי-השיעור להצטרף לשיעור שלם וזו סיבה עצמית לאסור אותו נומבואר להלן (טז באריכות). ולכך על כרחן לפי שיטה זו 'חזי לאצטרופי' הוא 'סימן' שמהות האיסור קיימת גם בחצי שיעור, לכן באופן שחסר בעצם מהות המלאכה, לית לן בה, ושפיר אפשר לפטור חצי שיעור במלאכות שבת.

היתר משום היעדר 'סיבה' במן

רק לפי הצד ש'חזי לאצטרופי' הוא 'סיבה', בעינן
שלא תהא חזי לאצטרופי בפועל

מעתה נמצא, דלפי שיטה זו שחצי שיעור במלאכות שבת אין בו איסור נשהם סוברים ש'חזי לאצטרופי' הוא 'סימן', אין כלל מקום לתרץ את קושיית אדאמו"ר בלקיטת המן שנאסרו להוציא משום איסור חצי שיעור, שהרי אין איסור כלל בחצי שיעור במלאכות שבת. כל הצד לתרץ את דבריו ולומר שהאיסור במן היה משום 'חצי שיעור', אינו אלא לפי הצד ד'חזי לאצטרופי' היא 'סיבה' מצד עצמה. על זה דחה שפיר אדאמו"ר זצ"ל שלא לו הסוברים שהיא סיבה לא שייך כאן במציאות 'חזי לאצטרופי', לפי שכבר הושלמה בביתו כמות המן הנצרכת לאנשי ביתו. נמצא דקושיית אדאמו"ר שרירה וקיימת בין לשיטת רבי

חזי לאצטרופי באיסורי גברא

אם יש לחלק שבאיסורי גברא לא שייך הטעם 'חזי
לאצטרופי' לסוברים שהוא 'סימן'

אכן היה מקום לחדש סברא, שאדרבה, לפי הצד דסברת 'חזי לאצטרופי' אינה אלא 'סימן' שבכל מעט שהוא מתוך השיעור יש איסור עצמי, ניתן לומר שכל סברת 'חזי לאצטרופי' שייכת רק לגבי איסורים אלו שישוד איסורם הוא מצד החפצא, כגון חלב ודבר-אחר, שבזה כיון שעצם החפצא במהותו הוא אסור שייך בו איסור חצי שיעור. אבל איסורים שישודם הוא רק במעשה הגברא, כגון במלאכת הוצאה שאין האיסור מצד עצם החפץ שיצא, אלא האיסור הוא ב'מעשה' ההוצאה, יתכן שלא שייך לומר שה'חזי לאצטרופי' מברר שיש מהות איסור כבר במעשה של חצי שיעור. ואם כן יש לומר שלהנך דסבירא להו ד'חזי לאצטרופי' הוא סימן, יתכן שאכן היה מותר להוציא חצי שיעור במן. ושוב תעלה קושיית אדאמו"ר גם לפי אלו הסוברים ש'חזי לאצטרופי' הוא 'סימן'.

היתר חצי שיעור במלאכות שבת

נידון האחרונים אם שייך חצי שיעור במלאכות
שבת כיון שאין בו חשיבות מלאכה

יתרה על כך, הרי בענין חצי שיעור במלאכת שבת, יש חבל אחרונים שנקטו דנשתנו בזה מלאכות שבת מכל איסורים שבתורה, ולא נאמר בהן כלל איסור תורה בחצי שיעור, משום שבפחות מהשיעור אין למעשהו 'חשיבות' מלאכה, וממילא שחסר בעצמה של מלאכה, ונחשב שלא עשה כלל 'מלאכה', ולאו כלום הוא [והובאו להלן בסימן ט (טז)].

עקיבא איגר, ובין לשיטת החולקים. וצריך עיון בישוב קושייתו.

נביותר צריך עיון ליישב קושייתו לפי השיטה המחודשת שכתבו גדולי האחרונים, החכם צבי והפני יהושע, דאין איסור חצי שיעור מן התורה אלא באיסורי אכילה, כגון חלב ודם

וכל דדמי להו. וטעמם הוא שהילפותא דחצי שיעור אסור מן התורה נאמרה דווקא באיסור חלב, שהוא איסור אכילה. אבל לגבי שאר איסורים שאינם איסורי אכילה, אין איסור תורה כלל בחצי שיעור. ואם כאן הכא דאינו איסור אכילה, לא שייך בו כלל איסור 'חצי שיעור' מן התורה. וממילא שלא היה כלל איסור בהוצאת גרגיר אחד⁷.

ד. הוציא פחות מגרוגרת, ותפח לכגרוגרת

חצי גרוגרת שתפחה

ראה דאף כשלבסוף יתפח לכגרוגרת, אינו נחשב הוצאת שיעור

לכאורה היה מקום לדון לתרץ את קושיית אדמו"ר זצ"ל מפני מה לא ליקטו פחות משיעור איסור, שכיון שמיד בהבאה לביתו תהפוך הכמות הקטנה לשיעור כגרוגרת, הרי זה נחשב להוצאה של 'שיעור שלם', כיון שבסוף מלאכת ההוצאה יהיה כאן שיעור.

אך באמת על כגון דא ממש, מוכח להדיא בגמרא (טז ב.), שאין זה נחשב הוצאה כשיעור. שכשהוציא כחצי גרוגרת לזריעה [דהמוציא לזריעה אין שיעורו כגרוגרת, אלא פחות מכך, ולפי מחשבתו בשעת העקירה היה מתחייב על הנחתו ברשות הרבים], ולפני שהניחה ברשות הרבים התחרט והתכוון בדעתו שיעמוד מעתה לאכילה, ונמצא שהנחתו תהיה על 'חצי שיעור', ובינתיים תפחה חצי הגרוגרת ונעשתה כשיעור גרוגרת של אכילה, והניחה כך ברשות

הרבים, דנו בגמרא האם ניתן לצרף להוצאה אחת את שתי המחשבות של הוצאה לזריעה ולאכילה [שכל אחת מהן היא על הוצאה של 'שיעור' לפי מחשבתו באותה שעה]. והרי מוכח להדיא מדברי הגמרא שאילו היה מוציא כחצי גרוגרת לשם אכילה ותפחה לכגרוגרת לפני שהניחה ברשות הרבים, ודאי שאינו נחשב להוצאה כשיעור, אף שבהנחה כבר תפחה הכמות לכשיעור.

דבר שסופו לתפוח מאליו

חילוק דבמן עומד הוא לתפוח ונחשב שהוציא כשיעור

ברם יש לחלק, שדברי הגמרא אינם אלא באופן שהחצי-שיעור שהוציא, אינו עומד מתחילה לכך שיתפח ויגדל, אלא באופן פתאומי ובלתי צפוי תפח האוכל מעצמו קודם שהניחו. אבל מן שעומד הוא לתפוח, אף אם בדרך נס, ממילא גם כשהוציא פחות משיעור, כיון שידע שסופו לתפוח, הרי שהיתה מחשבתו לכך ושפיר נחשב כשיעור הוצאה.

ה. ועי' להלן סימן ט, בענין חצי שיעור במלאכת שבת, במשא ומתן בדבריהם, ובמה שתמהו עליהם.

הרי הכמות עצמה של המן שליט, אינה תופחת וגדלה, אלא שנעשה נס שבבואו לביתו מצא כדי מידתו בתוספת גרגירי מן נוספים אחרים, ואין זה נחשב שהוא הוציא שיעור 'בכח'.

ואף אילו נדחוק ונאמר שהכמות עצמה תפחה וגדלה, עדיין אינו דומה למקרה הנ"ל, שהרי מה שמצא בביתו כדי מידתו לא היה זה אלא בדרך נס, ולא דמי להיכא שכיוון את המאכל, שבאופן טבעי מונח בכמות זו שיעור שלם של גרוגרת, וחייב. לכן לכאורה אין מקום ליישב על פי האופן הנ"ל.

ה. בדין 'אחשביה' בהוצאה

נחשב שיעור זה כלפיו כשיעור חשוב, וחייב. והוא דין מיוחד שלא מצאנוהו בכל שאר שיעורי איסורי תורה, שמועילה החשבתו של האדם לפחות מהשיעור שיחשב כשיעור [ומבואר בגמרא (ס), דגם אם לא הצניעו קודם להוצאה, אלא בשעת ההוצאה הוציאו לצורך זה, חייב]. והכי נמי בדין, כיון שעבדו הוצאה זו של גרגיר אחד של מן חשובה היא, כיון שעל ידה תהא לו כמות גדולה בבואו לביתו, שפיר מתחייב מדין 'אחשביה' לשיעור זה להוציאו.

אחשביה שלא בדין הוצאה

שיטת הנצי"ב מוולוז'ין שלגבי שיעור הוצאה לאכילה לא מהני 'מצניע'

אלא שנידון זה תליא באשלי ררכבי. שיטת הנצי"ב (מרומי שדה, שגמ 5),

אי נימא הכי, הרי יש מקום ליישב את קושיית אדמו"ר, דגם בהוצאת גרגיר אחד של מן, כיון שסופו לתפוח בכמות לשיעור כגרוגרת, נחשב זאת כאילו הוציא 'בכח' שיעור שלם.

תפיחה או תוספת

דחיית החילוק, שאין זו 'תפיחה' אלא תוספת דבר חדש בדרך נס

אך בפשיטות יש לדחות שאינו ענין לכאן, דגם אי נימא כחידושנו הנ"ל, דבאופן שכיוון גרוגרת לפחות מגרוגרת חשיב הוצאה של שיעור שלם, אך בנידון דידן

אחשביה בגרגיר מן

בשעורי הוצאה נתחדש חילוק דין שהמצניע לזרע חייב משום ד'אחשביה'

אלא שעדיין היה מקום לדון בסברא דומה, דכיון שבהוצאה זו של גרגיר אחד של מן, נגרם על ידי כך נס גדול זה שבבואו לביתו מצא שיעור שלם, ודבר זה אירע רק ללוקטי המן אף לממעיט שבהם, הרי יש לו צורך וחשיבות גדולה בהוצאה זו, ואף שלא הוציא אלא גרגיר אחד, הוי כ'אחשביה' להוצאה זו.

דהנה מצאנו דין מיוחד לענין הלכות שיעורי הוצאה, דאף שבכל שיעורי איסורי התורה השיעור הוא קבוע לעולם, אבל בהלכות הוצאה שנינו (שגמ 5) ד'המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה פחות מהשיעור, חייב'. כלומר, אדם שהצניע כמות פחותה מהשיעור האמור, מכיון שהצניעו והחשיבו,

לפי שאינו חשוב לאכילה בפחות מכאן, שאין דעתו של אדם מתיישבת בפחות מכגורגרת'. משמע מדבריו שרק מחמת שבטלה דעתו של המוציא פחות מכגורגרת לאוכלים, לכן לא מתחייב המוציא פחות מכגורגרת לאכילה. ומכך שלא ביאר הרשב"א כסברת המרומי שדה שלא מועיל 'אחשביה' כלפי שיעור קבוע מהלכה למשה מסיני, מדויק מדבריו דלא סבירא ליה כשיטת המרומי שדה.

שיעור כגורגרת מדין חשיבות או הלכה

תליא בחקירת הגר"מ זעמבא הי"ד בשיעור כגורגרת באוכלין אם הוא 'חשיבות' או הלכה

ויש לומר שהדבר תלוי במה שכתב רבי מנחם זעמבא זצ"ל הי"ד בספרו תוצאות חיים [על מלאכת הוצאה] (סימן מ, ד-ו), להעמיד מחלוקת ראשונים, האם יסוד שיעור מלאכת הוצאה באוכלין, הוא משום שזהו שיעור חשוב [וכמבואר ברשב"ם (נ"ז נה)]. דשיעורי שבת הם משום 'מלאכת מחשבת', או דיסוד שיעור הוצאה בכגורגרת הוא משום הלכה למשה מסיני. והאריך לחדש שיש שני דינים בשיעור כגורגרת לענין הוצאה: א, שיעור חשוב להוצאה. ב, שיעור מהלכה למשה מסיני. ותלה בזה כמה נפקותות לדינא דתרווייהו הוצרכו, ואין כאן המקום להרחיב בזה.

אחשביה בהוצאת המן

בהוצאת המן אין דעתו בטלה

מעתה נשוב לסברתנו, דכיון שלהוצאה זו של גרגיר אחד של מן, היתה חשיבות רבה עבור לוקט המן, שעל ידי

דין 'אחשביה' שייך רק בהוציאו לשם זרע ודוגמא, אבל אם הוציאו לשם אכילה, לא מהני 'אחשביה' להוצאה זו. וביאר טעמו של דבר, כיון דהשיעור של גרורגרת באוכלין הוא הלכה למשה מסיני נכמבואר מהגמרא (סוכה ו). דכל הפסוק של שבעת המינים נאמר לענין שיעורים, ואחד מהם הוא 'תאנה - כגורגרת להוצאת שבת', ולמסקנת הגמרא כל השיעורים הללו הם הלכה למשה מסיני, ו'אחשביה' אינו מועיל אלא בשיעורי הוצאה שהם נובעים מסברא, שכך דרך העולם להחשיב שיעור זה. אבל לגבי שיעור שנמסר מהלכה למשה מסיני לא יועיל 'אחשביה', שהרי זה ככל שיעורי איסורים שבתורה שהשיעור שנתנה תורה הוא קבוע לעולם, וכיון שלגבי הוצאה לאכילה נמסר השיעור של כגורגרת מהלכה למשה מסיני, לא מועיל 'אחשביה' לפחות משיעור זה.

ולכאורה יש להוסיף סברא חזקה לדבריו, דהא בכל איסורי תורה שנאמרו בהם שיעורים, כגון כזית ועוד, לא מצאנו שיתחייב על פחות מהשיעור כשהחשיבו ואכלו, מדין 'אחשביה'.

פטור משום בטלה דעתו

להרשב"א אין מועיל 'אחשביה' בפחות מכשיעור רק משום שבטלה דעתו

אמנם ברשב"א (ס) מוכח דלא כמרומי שדה. דגם הרשב"א דקדק מהמשנה כמרומי שדה, דדווקא המצניע לזרע ולדוגמא, חייב בפחות מגרורגרת. אבל המצניע לאכול, אינו חייב אלא בכגורגרת. אלא שהרשב"א ביאר טעם אחר לדין זה,

גרגיר המן לאכילה או לנס

הוצאה זו נחשבת כהוצאה לזרע ולא כהוצאה לאכילה

ויתכן לחדש סברא בזה, דבנידון דידן כולי עלמא מודו שמועיל 'אחשביה'. ואף לשיטת המרומי שדה שלא מועיל להחשיב הוצאה של פחות מכגורגרת לאכילה, כאן תועיל מחשבתו. זאת משום דכאן אין זה נחשב 'מוציא לאכילה', שהרי אין מטרתו בהוצאת גרגיר זה לשם אכילת גרגיר זה בלבד, אלא מטרתו בהוצאה זו על מנת שבהכנסת הגרגיר לביתו יתקבל על ידי כך עומר לגולגולת, ונמצא דגרגיר זה נועד לעשות עבורו את הנס שיהא לו עומר לגולגולת בביתו, ולא גרע מהמוציא אוכלים לשם זרע^ו.

כך נעשה לו נס בביתו ונהיה לו השיעור הרצוי, הרי 'אחשביה' להוצאה זו. ולכאורה הדבר תלוי במחלוקת זו, שאם יש שיעור קבוע באוכלין שהוא 'כגורגרת' מהלכה למשה מסיני, ולא מהני 'אחשביה' בזה, סברא זו לא תועיל כאן, דהא סוף סוף הוצאת אוכלין שיעורה לעולם כגורגרת, אף אם תהיה חשובה לו בכל החשיבות שבעולם.

אלא שלפי המדויק בדברי הרשב"א, דמעיקר הדין גם בשיעור של כגורגרת באוכלין היה מועיל 'אחשביה', אלא שבטלה דעתו, שפיר יש לומר דכיון שהכנסה זו של גרגיר המן יש בה חשיבות רבה למלקט המן, מועיל הדבר להחשיב את הוצאתו כהוצאת שיעור הוצאה.

ו. הוצאת 'עני' והוצאת 'עשיר'

ולשיטת הרמב"ן ההוצאה היתה בהכנסת המן לבתיהם.

ונראה לבאר שהתוספות והרמב"ן אזלי בזה לשיטתייהו, שכן במשנה במסכת שבת (ג.) שנינו: 'יציאות השבת שנים שהן ארבע בפנים, ושנים שהן ארבע בחוץ'. היינו, ישנם שני אופנים במלאכת הוצאה: הוצאה מרשות היחיד לרשות

יציאות השבת

תליית מחלוקת התוספות והרמב"ן בפירושם במשנה ד'יציאות השבת שנים שהן ארבע'

מענין לענין באותו ענין, בפתח דברינו הובאה מחלוקת הראשונים מה היתה מלאכת ההוצאה בלקיטת המן, דלשיטת התוספות מלאכת הוצאה במן היתה במה שיצאו עם כליהם ללקוט את המן,

ה. **אולם** אין זה מוכרח, דיש לומר דדווקא במוציא לשם זרע הוא מפקיע בכך את יעודו של האוכל, ואין על אוכל זה שם 'אוכלין', אלא שם 'זרע', וממילא אין לו את שיעורי 'אוכלין'. שכיון שיעד אותו לזרע, שוב סילק את דעתו מלאכלו ולא רק מצד שבמציאות אחר שזורעו באדמה, הזרע נרקב ורק לאחר מכן נעשה ממנו פרי. אבל כאן שעדיין שם 'אוכל' עליו ויעודו נשאר בתורת אוכל, אפשר שעדיין תקף בו חידושו של המרומי שדה שלא מועיל בזה 'אחשביה', ויש לדרן בזה.

החידוש שבהוצאת והכנסת העני או העשיר

מאי נפקותא במקום עמידת האדם המוציא וחידוש הפני יהושע ד'עני' ו'עשיר' הם שתי מהויות של הוצאה

אכן עדיין דברי התוספות קשים להולמם. דאף לאחר שייסדו שבמלאכת הוצאה צריך לימוד על כל אופן ואופן [והיינו בחילוק בין עני לעשיר], ואף שהחילוק הוא קלוש ובשאר המלאכות אין בו כדי לחדש דין, מכל מקום עדיין אין בכך כדי להסביר מפני מה הוצרכנו לשתי ילפותות לעני ולעשיר, שהרי מקום עמידת האדם העושה את המלאכה, אינו מעלה ואינו מוריד, ומה לי אם עמד ברשות זו והוציא מזו, או להיפך. וביותר, דהלא אף אילו עמד האדם במקום פטור [מקום שאינו לא רשות היחיד ולא רשות הרבים, שמהתורה אין חייבים עליו בכל גווני דהוצאה והכנסה], והוציא והכניס מרשות היחיד לרשות הרבים ולהיפך, חייב. ובעל כרחך שמקום עמידת האדם המוציא אינו כלל חלק מצורת ואופן המלאכה, ולמה בעינן תרי קראי, לעני ולעשיר.

ומוכרחים אנו לחידושו של הפני יהושע (שנח 3. שם נד"ה פשט), שהחילוק בין העני לעשיר אינו כלל במקום עמידתם אם ברשות היחיד או ברשות הרבים, אלא ה'הוצאה' של העני חלוקה במהותה מה'הוצאה' של העשיר. משום שהעני מביא את הכלי לבעל הבית על מנת שיכניס שם את לחמו, והעשיר לאחר שמילא את הסל הוא מוסר אותה לעני. נמצינו למדים שמלאכת העני יש בה מעלה וחשיבות על פני מלאכת העשיר, בכך שהיא מלאכת 'עבודה', שהרי זהו אופן עבודתו ומלאכתו של העני, וכך הוא משיג את לחמו. וכנגדו,

הרבים, והכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד. בנוסף לכך, שני אופנים אלו שייכים בשני אנשים, בעני שעומד מחוץ לפתח הבית [רשות הרבים] והוא מכניס [את הסל לקבל את האוכל] ומוציא [בחזרה אליו, את הסל עם המזון]. ובעל הבית שעומד בתוך הבית [רשות היחיד] ומוציא ומכניס. זהו 'שנים שהן ארבע'.

לימוד כפול במלאכה גרועה

לחייב בהוצאה והכנסה בין של עני ובין של עשיר נצרך לשני לימודים, משום שההוצאה מלאכה גרועה

והקשו התוספות (סז), מהו ההבדל בין ההוצאה וההכנסה של העני, לבין ההוצאה וההכנסה של בעל הבית, ומדוע נשנו במשנה כאופנים חלוקים של מלאכות, הלא אין סברא לחלק מצד מקום עמידת עושה המלאכה, האם הוא עומד בפנים או עומד בחוץ, ברשות זו או ברשות זו.

ותירצו התוספות, דכיון שהוצאה היא 'מלאכה גרועה' - שאין מסתבר להחשיבה כמלאכה ולאוסרה [עיי' שם בהרחבה], נמצא דמלאכה זו 'חידוש' היא, ו'אין לך בו אלא חידושו'. לכן בכל הבדל מועט שעל ידי כך אינו כאופן וכצורה שנאמרה מלאכה זו בתורה, לא ניתן לחייב במלאכה זו. משום כך, האופן של העני המוציא והמכניס, והאופן של העשיר המוציא והמכניס, נחשבים הם לשני אופני חיוב, וצריכים לשני לימודים שונים על חיובם: האחד, בשבת (י:.) מתרומת המשכן [ויכלא העם מהביא], והשני, בעירובין (י:.) מאיסור לקיטת המן. ובעל כרחך שלמוד אחד הוא להוצאת עני, ולימוד שני להוצאת עשיר.

והשני על הוצאת עשיר, משום שהילפותא מ'לקיטת המן' מתייחסת להוצאת הכלי ללקוט את המן, וזו היא 'הוצאת עני', דהלא בכך הוא עובד ללקוט את לחמו, כאותו העני. והפסוק האמור ב'תרומת המשכן' זהו הוצאת עשיר, שהוציאו בני ישראל את תרומתם והביאום לפני משה רבינו, ובזה גמרו והשלימו את מלאכת ההבאה למשכן. נמצא שלסברת הפני יהושע הרי ששני מקראות אלו מדברים במפורש על שני אופני הוצאות אלו, 'עני' ו'עשיר'.

הוצאת העשיר יש בה חשיבות על פני מלאכת העני, במה שהוא גומר ומשלים את המלאכה, וזהו 'גמר מלאכה'.

הוצאת המן ותרומת המשכן כנגד עני ועשיר

לקיטת מן - הוצאת הכלי של העני, תרומת המשכן - הוצאת עשיר והשלמת מלאכתו

לפי זה ביאר הפני יהושע באופן נפלא, שהדבר מדוקדק מאוד מה שהעמידו התוספות את שני המקראות שלמדים מהם את מלאכת הוצאה, אחד על הוצאת עני,

ז. מחלוקת הרמב"ן והתוספות בהוצאה במן לשיטתם בהוצאת עני ועשיר

ארבע, והתוספות (ד"ה י"א) העירו מהי לשון 'ציאות' ולא 'הוצאות', הלא מלאכה זו בשם 'הוצאה' תיקרא, כמובאר במשנה דל"ט מלאכות (שם עג), וכן בכל מסכת שבת. ופירשו התוספות, דנקט התנא כלישנא דקרא, 'אל יצא איש ממקומו', דדרשינן מינה הוצאה, אל יצא עם הכלי ללקט המן. ולכאורה עדיין לא ניחא, דהלא ודאי שהלשון המתוקנת למלאכה זו היא מלאכת 'הוצאה', כפי שנקט התנא בכל המסכת לשון 'הוצאה', ומאי האי שראה התנא לרמז לן את דרשה חז"ל של 'אל יצא' בלשון המשנה.

אולם להמבואר לעיל, הוא מדוקדק ביותר, שלכך נקט התנא במשנה זו בפרט, דווקא את הלשון 'ציאות', כיון שבמשנה זו עצמה בא התנא ללמדנו את היסוד שישנם שני אופני הוצאה, 'עני' ו'עשיר', ואין למדים זה מזה. לכן רימז לנו התנא את המקרא המיוחד להוצאת העני, שמהותה היא במה שההוצאה מתייחסת אל הכלי שבו הוא

הוצאה במן בהוצאת הכלי ללקוט

התוספות לשיטתם הוכרחו לבאר שהמלאכה במן היתה הוצאת הכלי

מצתה, מבואר היטב דלשיטת הפני יהושע בדברי התוספות, מוכרחים התוספות ללמוד דההוצאה שהיתה בלקיטת המן, מתייחסת להוצאת הכלי שבו לקטו את המן, שהרי אם המלאכה היתה בלקיטת המן עצמה והכנסת המן לביתם, הלא זהו ממש מלאכת העשיר המשלים את המלאכה, שבכך שהכניסו לביתם את המן, הם סיימו והשלימו את מלאכתם, ולכן מוכרחים התוספות לבאר שהמלאכה שבלקיטת המן היא בהוצאת הכלי מהבית על מנת ללקוט את המן, על מנת שנוכל ללמוד מכך את 'הוצאת העני'.

רמז בלשון 'ציאות'

רמז המשנה ליסוד זה בלשון 'ציאות' ולא 'הוצאות'

יש להוסיף לחידודא, דלשון המשנה (שם טז) הוא, 'ציאות השבת שתיים שהן

סיכום לשיטתייהו של תוספות ורמב"ן

לתוספות במן ההוצאה היתה בכלי ולפי זה יש הבדל בין עני לעשיר, ולרמב"ן ההוצאה היתה במן עצמו ולפי זה אין הבדל

נמצינו למדים, כי נחלקו התוספות והרמב"ן (יש שגם) גבי הוצאות והכנסות של עני ושל עשיר. לתוספות הוצאת 'עני' ו'עשיר' הן שתי מהויות של מלאכת הוצאה, וכפי שפירש הפני יהושע: הוצאת העני יש בה מעליותא שהיא 'מלאכת עבודה', והוצאת העשיר יש בה מעליותא שהיא 'גמר מלאכה'. והם נלמדים מתרי קראי, הוצאת ה'עני' מהמקרא שבלקיטת המן, והוצאת ה'עשיר' מתרומת המשכן. נמצא שמוכרחים התוספות לשיטתם לפרש שההוצאה בלקיטת המן היא באופן שאינו גמר המלאכה, ומצד שני היא 'מלאכת עבודה', דהיינו באופן של הוצאת הכלי ללקוט בו.

אב"י להרמב"ן אין כלל חילוק מהותי במלאכת הוצאה בין 'עני' ל'עשיר', וגם אין כלל תרי קראי במלאכת הוצאה, ממילא אפשר לפרש את מלאכת ההוצאה בלקיטת המן כפשוטו, בעצם הכנסת המן לביתו.

לוקט, ולא ללקיטת המן עצמה. וביותר, שזה מרומז בפרט בלשון 'יציאה', שהרי לפי התוספות הילפותא היא מעצם יציאת האיש מהמחנה כשכליו עמו על מנת ללקוט בהם את המן, ולא מהוצאת המן.

הוצאה במן היא במן עצמו

הרמב"ן לשיטתו שאין לחלק בין עני לעשיר, ההוצאה היתה במן עצמו

ואי"ל הרמב"ן (שגם שם) דחה את פירוש התוספות, שמלאכת העני ומלאכת העשיר אין למדים זו מזו, ופירש באופן אחר לגמרי את הצורך בשני המקראות [והוא שתלוי במחלוקת תנאים אם איסור תחומין הוא מדאורייתא, או מדרבנן. יעוין בדבריו בהרחבה].

מעתה, הרמב"ן לשיטתו שחולק על התוספות, וסבירא ליה שאין חילוק בין עני לעשיר, ואין צורך בשני מקראות ללמוד זאת, שפיר פירש בפשוטו את ה'אל יצא איש ממקומו' שהזהיר משה שלא יצאו על מנת ללקוט את המן, ומלאכת ההוצאה נלמדת מלקיטת המן והכנסתו לביתו, ולא מהוצאת הכלי שבו לוקטים את המן.

